

Dr. Jasna Mažgon

Od monometod h kombiniranim raziskovalnim pristopom

Povzetek: V prejšnji številki Sodobne pedagogike (SP 4/2006) smo pisali o epistemoloških, ontoloških in metodoloških predpostavkah, na katerih utemeljujemo t. i. paradigmatški relativizem, ki predstavlja sodobno paradigmo v razvoju raziskovanja družboslovja in humanistike, torej tudi v vzgoji in izobraževanju. V tokratnem prispevku bomo prikazali modele, ki so nastali kot posledica tega razvoja. Zanimalo nas bo, kakšni so kombinirani raziskovalni pristopi, kakšne oblike in možnosti kombiniranja obstajajo pri izpeljavi raziskav, ki vključujejo kvantitativna in kvalitativna metodološka izhodišča.

Ključne besede: monometode, kombinirane metode, kombinirani modeli raziskav.

UDK: 37.012

Pregledni znanstveni prispevek

*Dr. Jasna Mažgon, docentka, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Filozofska fakulteta v Ljubljani;
e-pošta: jasna.mazgon@guest.arnes.si*

Uvod

Raziskovanje na družboslovnem in humanističnem področju teži k bolj integriranemu metodološkemu pristopu, ki naj bo osredotočen na potrebe posameznih raziskovalcev in raziskovalnih skupin pri kombiniraju metod med raziskovalnim procesom. Tashakkori in Teddlie opozarjata, da del te metodološke integracije vključuje tudi večjo preciznost v jeziku, ki ga uporabljamo za poimenovanje multiplih metod. Začetnik v raziskovanju je soočen z osupljivo množico imen na področju družboslovnega raziskovanja: monometode (kvantitativne in kvalitativne, z vsemi variantami), multiple metode, mešane metode, multimetodološko raziskovanje, triangulacija metod, metodološka združevanja itn. (Tashakkori in Teddlie 1998, str. 14). V naši razpravi bomo uporabljali predvsem izraze monometode in kombinirane metode, ki jih omenjena avtorja natančneje obravnavata v svoji knjigi, po kateri bomo povzeli in predstavili večino modelov kombiniranih študij, obenem pa poskušali prikazati uporabnost multimetodoloških pristopov na primeru akcijskih raziskav.

1 Evolucijski razvoj od monometod do kombiniranih metod

Ta razvoj je potekal najprej od uporabe ene temeljne raziskovalne metode do uporabe raznovrstnih metod. Tranzicija se je dogodila po koncu obdobja »vojne paradigme«, ki ji je sledilo obdobje »teze o kompatibilnosti« in paradigmatskega relativizma (o tem smo podrobneje pisali v prejšnji številki Sodobne pedagogike).

Razvojna pot od kombiniranih metod do kombiniranih modelov raziskav je zajemala razmislek o razlikah v sami metodi do razmisleka o razlikah v vseh fazah raziskovalnega procesa. Ker je bil pojav multiplih metod razumljen kot zgolj metodološka zadeva, je bilo vprašanje povezovanja epistemologije in metode v času paradigmatske debate nujno za razumevanje, kako različne paradigmatske usmeritve vplivajo tudi na druge faze raziskovalnega procesa (na oblikovanje problema, modele študije, analizo in interpretacijo podatkov ...).

Creswell (1994) je zastavil temeljno vprašanje, ki zadeva uporabo povezave med paradigmo in metodo in njen vpliv na druge faze raziskovalnega procesa: »Najučinkovitejša uporaba obeh paradigem (kvalitativne in kvantitativne – dodala J. M.) bi morala spodbujati k naslednjemu koraku proti kombiniranim modelom: ali so lahko drugi vidiki raziskovalnega procesa (ne samo metode) – kot so uvod v raziskavo, literatura in teorija, namen raziskave in raziskovalna vprašanja – tudi izpeljani iz različnih paradigem znotraj posamezne študije.« (Prav tam, str. 176) Odgovor na to vprašanje seveda mora biti pritrđen, če želimo govoriti o spoju obeh paradigem. V nasprotnem primeru ostajamo pri tem, da ena, prevladujoča paradigma (bodisi kvalitativna ali kvantitativna) dopusti samo na področju metod zbiranja podatkov »vdor« druge paradigme, vsi drugi segmenti raziskave pa potekajo zgolj po načelih ene od obeh. S tem se je strinjal tudi Creswell, ki je v svoji knjigi navedel primere, kako se različne paradigme in znanstvenikovi pogledi na raziskovanje lahko plodno uporabijo v vseh fazah raziskovalnega procesa.

Podobno stališče sta razvila tudi Brewer in Hunter (2006), ki razumeta uporabo multimetodološkega pristopa v vseh fazah raziskovanja, ne zgolj v fazi merjenja in zbiranja podatkov. Pravita, da »odločitev za privzetje multimetodološkega pristopa ne vpliva samo na merjenje, ampak na vse stopnje raziskovanja. Vsekakor je multiplo merjenje pogosto nedvoumno vpeljano zaradi reševanja problemov na drugih ravneh raziskovalnega procesa. Te širše učinke /.../ multimetodoloških taktik je treba natančno proučiti, upoštevajoč pri tem nove izzive, ki jih ima uporaba multiplih metod za analizo podatkov, za pisanje in evalvacijo raziskovalnih člankov in za etiko raziskovanja.« (Prav tam, str. 9) Predvsem metode merjenja in zbiranja podatkov so tako posredno pripeljale do evlucijskega premika od pojava kombiniranih metod do uvajanja kombiniranih študij. Ta preskok je pravzaprav najtežji, če pomislimo, da je znanstvenik raziskovalec vrednotno zavezan eni od paradigem in da se največje razlike kažejo ravno v tem nizu verovanj ali prepričanj o tem, kakšna je narava realnosti in človeškega spoznanja. Zagotovo je to vprašanje lažje rešljivo tam, kjer se raziskave loti skupina znanstvenikov, ki se sicer razlikujejo glede na to, kateri skupini pripadajo (bolj kvalitativno ali kvantitativno usmerjeni oziroma bolj pozitivistično ali bolj konstruktivistično), vendar med raziskovalnim procesom konsenzualno iščejo rešitve in s tem omogočajo večjo pluralnost postopkov in rezultatov. Pri raziskavi, ki jo samostojno izvaja en sam raziskovalec, je vprašanje aplikacije obeh paradigmatskih pristopov najverjetneje bolj zapleteno prav iz razlogov, ki smo jih navedli, seveda pa ni izključeno, predvsem v fazi merjenja in obdelave podatkov.

Evlucijski proces vedno pogostejše uporabe kombiniranih metod in kombiniranih raziskav se je v zadnjih tridesetih letih še pospešil zaradi vpeljave številnih novih metodoloških orodij, zaradi hitrega razvoja novih tehnologij, ki omogočajo lažji in hitrejši dostop in uporabo teh metodoloških orodij. Pomemben vir hitrega razvoja kombiniranih metod in raziskav s kombiniranimi modeli pa predstavlja tudi pospešena komunikacija v družboslovnih in humanističnih znanostih, ki poteka v smeri vedno večje interdisciplinarnosti.

2 Taksonomija raziskav z različnimi metodološkimi pristopi

Predstavili bomo tri glavne tipe raziskav, ki smo jih povzeli po Tashakkoriju in Teddlieju na podlagi njeguna evolucijskega prikaza razvoja od monometod h kombiniranim modelom študij (Tashakkori in Teddlie 1998, str. 17–19).

Monometodološke raziskave

Monometodološke raziskave so raziskave, ki jih izvajajo t. i. »puristi«, ki delujejo izrecno znotraj ene od prevladujočih paradigem. Večina novejših razprav pa nas navaja k temu, da je »era puristov« presežena in zato takšne raziskave danes vse redkeje srečujemo.

Raziskave z uporabo kombiniranih metod

Raziskave s kombiniranimi metodami so tiste, ki združujejo kvalitativne in kvantitativne pristope v raziskovalni metodologiji posamezne raziskave ali raziskave, ki ima več faz.

- Creswell (1994) je opredelil štiri modele kombiniranih metod, in sicer:
- sekvenčne raziskave: raziskovalec najprej izvaja kvalitativno fazo raziskave in nato kvantitativno oziroma nasprotno. Obe fazi sta ločeni;
 - paralelne/simultane raziskave: raziskovalec izvaja kvalitativno in kvantitativno fazo sočasno;
 - modeli z enakovrednim statusom: raziskovalec uporablja kvalitativni in kvantitativni pristop približno enakovredno za razumevanje pojava, ki ga proučuje;
 - prevladujoče/manj prevladujoče raziskave: raziskovalec izvaja raziskavo »znotraj posamezne prevladujoče paradigme z manjšo sestavino /.../, izpeljano iz alternativnega modela« (prav tam, str. 177).

Tashakkori in Teddlie pa sta tem štirim tipom kombiniranih modelov dodala še petega, in sicer

- modele z multiplimi aplikacijami znotraj faze raziskave: raziskovalci uporabljajo različne tipe metod na različnih ravneh analize podatkov. Na primer, podatki se lahko analizirajo kvantitativno na ravni posameznega študenta, kvalitativno na ravni razreda, kvantitativno na ravni šole in kvalitativno na ravni okrožja (Tashakkori in Teddlie 1998, str. 18).

Raziskave z uporabo kombiniranih modelov

Raziskave, ki jih najdemo pod pojmom »kombinirani metodološki modeli«, je definirala Creswell, ki jih je opisal takole: »Ta model predstavlja najvišjo stopnjo kombiniranja paradigem /.../. Raziskovalec kombinira vidike kvalitativne in kvantitativne paradigme v vseh ali v večini korakov.« (Creswell 1994, str. 177–178) Definicija, ki jo oblikujeta Tashakkori in Teddlie, je nekoliko drugačna. Pravita, da so »to raziskave, ki so produkt paradigme pragmatistov

in ki kombinirajo kvalitativne in kvantitativne pristope znotraj različnih faz raziskovalnega procesa« (Tashakkori in Teddlie 1998, str. 19).

V primerjavi z modeli kombiniranih metod, ki so bolj usmerjeni na uporabo različnih metod merjenja in zbiranja podatkov, manj pozornosti pa namenjajo drugim fazam raziskovalnega procesa, se kombinirani modeli raziskav bolj posvečajo tudi fazam, kot so formulacija raziskovalnega problema, tvorba in preverjanje teorije, vzorčenje, analiza in interpretacija podatkov. V raziskavah, kjer gre za kombinirane modele metod, se torej pod pojmom metode razume metode za zbiranje podatkov, in ne metode raziskovanja v pomenu doseganja različnih spoznavnih ravni proučevanega polja. Ko pa govorimo o kombiniranih modelih raziskav, mislimo na metodološko kombinacijo raziskovalnih metod v vseh fazah raziskovalnega procesa.

Tudi P. Mayring poskuša zahtevo po povezovanju kvantitativnega in kvalitativnega raziskovanja in po tem, da se ju ne prikazuje kot nasprotje, utemeljiti na prikazu konkretnih modelov. Integracijo kvalitativne in kvantitativne analize predstavi na petih ravneh, in sicer (Mayring 2001, 9.§):

Tehnično raven integracije predstavljajo računalniški programi, ki jih zadnjih dvajset let svetujejo za podporo kvalitativnemu raziskovanju. Izhodišče je v tem, da imamo tudi v kvalitativnem raziskovanju pogosto opraviti z velikimi količinami materialov. Odločujoče pri teh programih je, da računalnik ne prevzame vrednotenja (analize), ampak podpira samo kvalitativne analitične korake, jih olajša in dokumentira.

Pri podatkovni ravni gre predvsem za tvorbo kategorij s pomočjo kvalitativne vsebinske analize. Pomembno je, da te kategorije, potem ko smo jih vzpostavili, lahko tudi statistično obdelamo. Lahko določimo pogostost pojavljanja kategorij v materialu in izračunavamo odstotke, pogostost pojavljanja lahko primerjamo med različnimi materiali, kategorijam lahko tudi pripišemo enostavne ordinalne sisteme stopenj (visoko, srednje, nizko), izračunavamo mero centralne tendence ... Ko imamo opraviti s sistemi kategorij, je prvi korak sestavljen iz kvalitativne analize, drugi korak iz kvantitativnih procedur, ki so nato v tretjem koraku spet kvalitativno interpretirane.

Na ravni udeležencev raziskovanja imamo v kvalitativnih raziskavah opraviti povečini z analizami posameznih primerov. Takšne analize veljajo kot ideal kvalitativnega raziskovanja, ker pridobimo z njimi celosten pogled na subjekt, lahko opišemo kompleksne odnose posameznika z njegovim okoljem. Problem, ki se tukaj pojavi, je seveda vprašanje splošljivosti rezultatov takšnih analiz. Mayring (prav tam, 20.§) vidi rešitev v tem, da postopoma razširimo bazo primera, s tem ko proučujemo primerljive primere. Tukaj so mogoče različne strategije: vključevanje posebej pogosto nastopajočih primerov, soočanje ekstremnih primerov ali natančna analiza teoretičnih primerov. Tako se raven posameznega primera preseže in za namene generalizacije se razširi baza proučevanih predmetov. Po tej poti se integrirata kvalitativni in kvantitativni postopek na ravni udeležencev – raziskovancev.

Na ravni modelov se Mayringova tipologija najbolj približa tipologiji Tashakkorija in Teddlieja, ker govori o kombinacijskih modelih. Pravi, da še močnejša integracija kvalitativnih in kvantitativnih postopkov obstaja v tem, da razumemo obe vrsti analize kot korake postopkov v nadrejenem raziskovalnem

modelu. Pri takšni kombinaciji kvalitativne in kvantitativne analize si lahko zamislimo različne modele (Mayring 2001):

Prvo možnost povezovanja predstavljajo *modeli predhodnih študij*, kjer gre v nadaljevanju sicer za klasično različico kvantitativno usmerjenega raziskovalnega postopka, vendar se v fazi poprejšnje študije s kvalitativnimi koraki analize pridobivajo hipoteze. V nadaljnjih fazah se te hipoteze preverjajo s kvantitativnimi postopki.

Drugo možnost kombinacije kvalitativnih in kvantitativnih postopkov predstavlja *model posploševanja*. Tukaj imajo kvalitativni elementi večjo vlogo in pomen, ker se najprej v celoti izvaja kvalitativna raziskava, ki se tudi analizira in ovrednoti, šele v drugem koraku nastopijo kvantitativne tehnike, ki omogočajo posploševanje rezultatov.

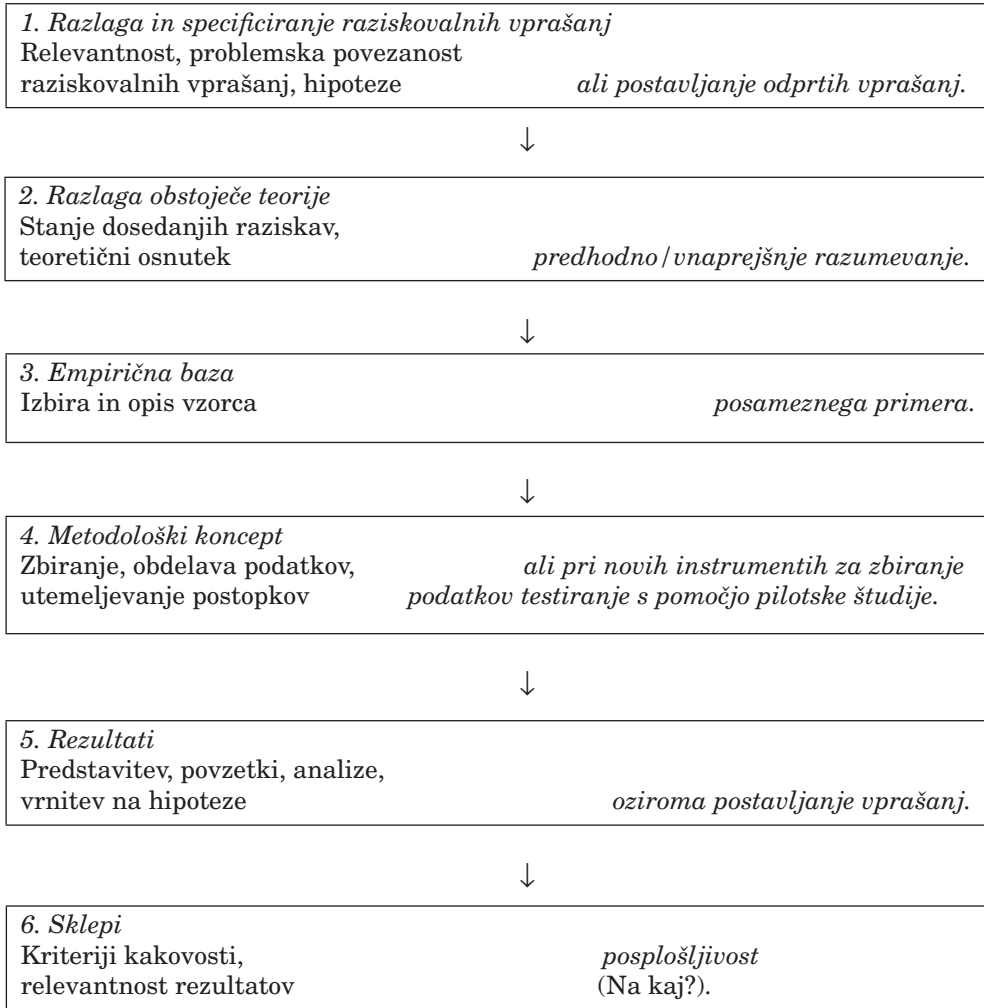
Tretjo možnost integracije lahko vidimo v t. i. *modelu poglobljanja*. Tukaj je postopek obrnjen. Končana kvantitativna raziskava se s kvalitativnimi analizami nadaljuje. Rezultati so tako bolje interpretirani in vodijo k pojasnjevanju ugotovljenih vzročnih povezav.

Četrty model povezovanja kvalitativnih in kvantitativnih postopkov predstavlja *model triangulacije*. Ta pomeni najkompleksnejšo prepletenost kvalitativnih in kvantitativnih postopkov v procesu raziskave. Pri tem se enega vprašanja lotimo z različnih kotov z različnimi metodami, vendar nam ne gre za to, da bi ugotovili, kateri raziskovalni pristop daje boljše rezultate. Rezultati se morajo obojestransko podpirati, prerez posameznih rezultatov pa predstavlja končni rezultat (Mayring 2002, str. 147–148). Model triangulacije se v kvalitativnem raziskovanju uporablja kot osrednji kriterij kakovosti, pri čemer ne pričakujemo, da bo iskanje resnice v presečišču analitičnih perspektiv, ampak gre za postopno razširjanje spoznanja z vzajemnim primerjanjem različnih pristopov.

Če se sedaj povrnemo še na peto raven možnosti kombinacije kvalitativnega in kvantitativnega, vidimo, da ga Mayring utemelji na *ravni skupne raziskovalne logike* (Mayring 2001, 26.§). Premagovanje pogosto kritiziranega nasprotja bo uspešno samo, če za obe tradiciji oblikujemo skupno raziskovalno logiko. Mayring tukaj sicer ne izpostavi eksplicitno zahteve po paradigmatškem relativizmu, vendar ga lahko razumemo v smislu oddaljevanja od dihotomne logike obeh pristopov in približevanja, ne toliko nekakšni novi raziskovalni logiki ali paradigmi, ampak k iskanju skupnih temeljev za izvedbo raziskave, ki bo dala najbolj optimalne rezultate.

Iskanje skupne raziskovalne poti je velikokrat oteženo tudi zato, ker klasični metodološki priročniki empiričnega raziskovanja postavljajo zahteve po formuliranju hipotez na začetku raziskave ali zahteve po uporabi velikih, še najbolj reprezentativnih vzorcev, ki jih zagovorniki kvalitativnega pristopa zavračajo. Posledica tega pa je pogosto ta, da kvalitativno usmerjeni projekti ne sledijo urejeni in predpisani shemi poteka.

V učbenikih in priročnikih empiričnega družboslovnega raziskovanja se po pravih raziskovalni proces razgradi v idealnotipične posamezne korake, kot so oblikovanje raziskovalnih vprašanj, opis vzorca, metode, predstavitev rezultatov in interpretacija. Mayring zagovarja predpostavko, da tak idealnotipični model na nekaterih točkah lahko razširimo in s tem ponudimo prostor tudi kvalitativnim projektom. Takšna, za kvalitativni in kvantitativni pristop skupna raziskovalna logika, bi oba integrirala na neki višji ravni (Mayring 2001, 27.§):

V predstavljenem modelu so na nekaterih mestih vgrajene razširitve ali alternative. Te zadevajo v prvem koraku predvsem zahtevo po eksplicitni tvorbi hipotez. Če v tej fazi dopustimo tudi sprejemanje izdelanih vprašanj, ki pa še ne anticipirajo mogočih rezultatov, ponudimo tako tudi kvalitativnim projektom možnost vključitve. Po drugi strani pomeni takšen način po Mayringovem mnenju tudi možnost, da si kvalitativni projekti pridobijo nekaj znanstvene kredibilnosti, katere pomanjkanje jim pogosto očitajo predvsem kvantitativno usmerjeni raziskovalci. Dogaja se, da se nekateri raziskovalci polotijo zanimivega primera v kakšnem do zdaj neproučevanem polju prakse, začnejo z zbiranjem podatkov, ne da bi pred tem razvili jasna raziskovalna vprašanja. Raziskovalni rezultati pa se dajo smiselno razumeti samo glede na konkretna vprašanja – tudi

v kvalitativnih projektih. Nasprotno pa drugi korak ravno v interpretativno usmerjenih pristopih pogosto predstavlja posebno moč kvalitativne analize. Kajti interpretativni postopek (hermenevtični cikel) zahteva od interpreta oblikovanje predhodnega razumevanja.

Tretji korak zahteva razširitev razumevanja empirične baze. Kvalitativni projekti v družboslovnih znanostih se danes razumejo vseskozi kot empirični, imajo pa pogosto majhne vzorce, največkrat samo en sam primer kot izhodiščni material. Ampak tudi en primer predstavlja empirično bazo, da se ga opisati in ga v svoji izbiri utemeljiti. Opustitev reprezentativnega vzorčenja pomeni za kvalitativne projekte vsekakor potrebo po posebni argumetaciji in analizi posplošenih rezultatov.

Četrty korak, ki ga predstavlja natančna opredelitev uporabljenih metod za zbiranje, obdelavo in ovrednotenje podatkov, je za kvalitativno raziskovanje pomembna postavka. Ta korak je osrednji prvi pogoj za zagotavljanje kriterijev kvalitete. Vsekakor pa je potrebno po Mayringovem mnenju opustiti zahtevo po izključni uporabi standardiziranih instrumentov. Kvalitativni projekti po pravilu konstruirajo instrumente na novo, na konkretnem predmetu. Zato bi morali biti instrumenti v kvalitativnih študijah tam, kjer so prvič uporabljeni, prej preizkušeni vsaj na majhnem vzorcu (prav tam, 28. §).

Pri naslednjem koraku predstavitve rezultatov bi moralo biti tako za kvalitativne kot za kvantitativne projekte samoumevno, da se nanašajo na v prvi fazi formulirana vprašanja in hipoteze. To pa pri kvalitativnih projektih ne izključuje tega, da se med izvedbo raziskave ne bi odkrili novi vidiki predmeta raziskovanja, ki pri postavitvi vprašanj niso bili zaobseženi. Glede na te nove vidike raziskave bi bilo treba preoblikovati raziskovalna vprašanja, opredeliti teoretično ozadje v skladu z novo odkritimi dognanji in tako oblikovati nov projektni okvir. To bi bistveno zvišalo in izboljšalo znanstveno kredibilnost same kvalitativne raziskave.

Šesti korak predstavlja za kvalitativne projekte posebno zahtevo, ker morajo utemeljiti, pod kakšnimi pogoji in na kaj se rezultati lahko posplošujejo. Pri tem je treba pri analizah primerov navajati primerljive primere, opisovati primerljive projekte, predstaviti argumente, kjer so značilnosti proučevanega vzorca podobne značilnostim populacije, na katero posplošujemo.

3 Uporabnost multimetodoloških pristopov na primeru akcijskih raziskav

Ko primerjamo obe predstavitvi kombiniranih metodoloških pristopov (Tashakkori-Teddlejevega 1998 in Mayringovega 2001), vidimo, da vidita oba najvišji dosež kombinacije kvalitativnega in kvantitativnega raziskovanja v hkratni aplikaciji obeh pristopov, in sicer v vseh fazah raziskovalnega procesa – od utemeljitve raziskovalnega problema in vprašanj prek zbiranja in obdelave podatkov do končne analize in interpretacije. Če pogledamo vsebino skupne raziskovalne logike, kvalitativnega in kvantitativnega pristopa v raziskovanju pravzaprav ne moremo ločiti. Kvantitativne raziskave so preciznejše, bolj

eksplicitne in predeterminirane ter predpostavljajo, da se ustrezne spremenljivke lahko identificirajo vnaprej in so veljavno izmerjene. Neposredna usmerjenost na spremenljivke zreducira možne motnje, omogoča razlikovanje in pospešuje zgoščeno analizo. Kvalitativne raziskave so oprte na bolj odprta, provizorična vprašanja, na zbiranje podatkov, ki je usmerjeno predvsem v odprte intervjuje in opazovanje. Manj je vnaprejšnjega predpostavljanja, vključno z (ne)določanjem relevantnih spremenljivk, kvalitativne raziskave so bolj odprte, osredotočene na kontekst akcije in namenov, razlag ter presoj vseh udeležencev.

Ne glede na to, da gre za različni metodologiji, se njuna spoznanja združujejo. Kot smo videli v prikazanih modelih, se na primer kvantitativni podatki izkažejo kot komponente kvalitativnih interpretacij, čeprav so večkrat skriti za obširno podatkovno obdelavo. Po drugi strani so kvalitativna spoznanja, vezana na lokalni kontekst, nujna za pridobivanje verodostojnih alternativnih razlag. Nadalje, na ravni sklepanja in sklepov, vsaka konceptualna teorija ali hipoteza predpostavlja neko »kvalitativno« prepičanje, ki ima neizogibno vlogo pri ustvarjanju sklepov. Le-ti so odvisni od dejanskih odnosov, tako da vsi raziskovalni pristopi temeljijo na zdravem razumu, prejšnjih izkušnjah in logiki proučevane situacije.

Lahko se zgodi, da v raziskavi uporabimo oba pristopa, tako kvantitativnega kot kvalitativnega, vendar se v končni analizi rezultati bistveno razlikujejo. Uporabimo na primer dva različna instrumenta za zbiranje podatkov in ugotovimo, da so rezultati ankete drugačni (ali celo nasprotni) kot rezultati odprtega intervjuja. Naloga raziskovalca je, da prouči, zakaj je nastala diskrepanca, kje so vzroki zanjo. Ali prvi instrument ni dovolj natančno meril tega, kar smo hoteli izvedeti? Je bil intervju pristranski zaradi načina, kako smo predstavljali, analizirali ali interpretirali odgovore? Kombinacija obeh raziskovalnih modelov nam pogosto pokaže večplastnost in raznolikost proučevanega področja in prav mogoča konfliktnost delnih rezultatov ter iskanje vzrokov zanjo dajeta podlago za bolj integrirane in poglobljene končne analize.

Metodologija akcijskega raziskovanja ne vsebuje togo predpisanih metodoloških pravil in je pravzaprav v svojem bistvu dokaj ohlapna. Poteka v spiralnih krogih med akcijo in refleksijo, na vseh ravneh pa ponuja dovolj prostora za aplikacijo kvantitativnih postopkov. Akcijski raziskovalni projekti pridobijo s takšnim povezovanjem transparentnost in metodološko ostrino. Instrumentalno tehnična narava raziskovalnih strategij je močnejše podčrtana, vendar lahko vodi v nove nevarnosti, če pretirano težimo k upoštevanju strogih kvantitativnih metodoloških načel (predvsem kadar gre za interakcije med raziskovalci in raziskovanci). Akcijsko raziskovanje pridobi z vključevanjem kvantitativnih korakov več intersubjektivnosti in preverljivosti, predvsem pa večjo posplošljivost rezultatov. Vse to daje argumente proti ugovorom pomanjkljive znanstvenosti, ki so še vedno prisotni med zagovorniki kvantitativne paradigme.

Sklep

Pri kombiniranju kvantitativnega in kvalitativnega raziskovalnega pristopa bi v sodobni strokovni in znanstveni literaturi težko našli predpisane modele in natančno navedene postopke izvajanja faz takšnih raziskav. Predstavljeni in opisani modeli kažejo na možnosti, ki jih tak tip raziskovalnja ponuja, vendar je izbira, koliko in kako bo potekalo raziskovanje s kombiniranimi pristopi, prepuščeno odločitvi posameznega raziskovalca oziroma raziskovalnega tima. Pri kombiniranju raziskovalnih modelov je predvsem v samem načrtu raziskave potrebna jasna predstavitev, v katerih fazah in kako bodo uporabljeni različni postopki in katero spoznavno raven dosežemo z njimi. Brez takšne natančne navedbe raziskovalni rezultati lahko razvedeni, izgubijo transparentnost in metodološko ostrino.

Empirične raziskave, ki se ukvarjajo s problemi vzgoje in izobraževanja pri nas, so povečini kvantitativne, sledijo strogim raziskovalnim fazam od postavitve raziskovalnih vprašanj in hipotez do uporabe standardiziranih instrumentov oziroma instrumentov, ki zajemajo v hipotezah in raziskovalnih vprašanjih navedene spremenljivke, podatki so statistično obdelani z zahtevnimi postopki, ki omogočajo generalizacijo, izbrani vzorci imajo visok nivo reprezentativnosti. Redkeje pa zasledimo uporabo kvantitativnega in kvalitativnega raziskovalnega pristopa, ki bi bila enakovredno zastopana v vseh fazah raziskovalnega procesa. Večina kombiniranih raziskav se omejuje predvsem na uporabo kvalitativnih tehnik in metod za zbiranje podatkov, ki so dodatni vir v podatkovni bazi. Hiter razvoj kvalitativne metodologije je sicer tudi pri nas vplival na to, da najdemo raziskave, ki so opredeljene kot kvalitativne študije primera, akcijske raziskave ipd., vendar so redko izpeljane v obliki kombiniranih študij, torej dopolnjene s kvantitativnim pristopom.

Literatura

- Bortz, J., Döring, N. (1995). *Forschungsmethoden und Evaluation*. Berlin: Springer.
- Brewer, J., Hunter, A. (2006). *Foundations of Multimethod Research: Synthesizing Styles*. London: Sage.
- Creswell, J. W. (1994). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: Sage.
- Fielding, N., Schreier, M. (2001). Introduction: On the Compatibility between Qualitative and Quantitative Research Methods [54 odstavkov]. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum Qualitative Social Research* [On-line Journal], 2(1). <http://qualitative-research.net/fqs/fqs-eng.htm> [februar 2001].
- Flick, U. (2002). *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage.
- Friberthäuser, B., Prengel, A. (1997). *Handbuch qualitativer Forschungsmethoden in der Erziehungswissenschaft*. Weinheim: Juventa.
- Guba, E. G., Lincoln, Y. S. (2000). Paradigmatic Controversies, Contradictions and Emerging Confluences. V: *Handbook of Qualitative Research 2000*, str. 163–188.

- House, E. R. (1994). Integrating the Quantitative and Qualitative. V: Reichardt in Rallis.
- Kelle, U. (2001). Sociological Explanations between Micro and Macro and the Integration of Qualitative and Quantitative Methods. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research (On-line Journal)*, 2(1). <http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/1-01/1-01kelle-e.htm> [februar 2001].
- Marentič Požarnik, B. (2001). Uspešna prenova terja enakopravnejši položaj »alternativne« raziskovalne paradigme in učitelja raziskovalca. *Sodobna pedagogika* 2001, št. 2, str. 64–80.
- Mayring, F. (2001). Kombination und Integration qualitativer und quantitativer Analyse. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum Qualitative Social Research (Online-Journal)*, 1(3). <http://qualitative-research.net/fqs/fqs.htm> [februar 2001].
- Mayring, P. (2002). *Einführung in die Qualitative Sozialforschung*. Weinheim: Beltz Verlag.
- Reichardt, C. S., Rallis, S. F. (ur.) (1994). *The Qualitative – Quantitative Debate: New Perspectives*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Tashakkori, A., Teddlie, C. (1998). *Mixed Methodology*. London: Sage Publications.